

GAB AKADEMİ

Cilt/Vol: 4 Sayı/Num: 1
Haziran / June 2024
ISSN 2792-0194

Tasavvuf Geleneğinde Çorum'da Dinî Mûsikî Religious Music İn Çorum İn The Sufi Tradition

Yüksek Lisans Öğrencisi Murat Can AKGÜL

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Din Musikisi Anabilim Dalı

muratcanakgul60@gmail.com / ORCID: 0000-0001-5332-3602

Article Information / Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Book Review / Kitap İncelemesi

Received / Geliş Tarihi: 14.05.2024

Accepted / Kabul Tarihi: 07.06.2024

Published / Yayın Tarihi: 30.06.2024

Pub Date Season / Yayın Sezonu: Haziran / June

Volume/ Cilt: 4 Issue/ Sayı: 1 Pages/ Sayfa: 94 - 97

Öz

Coğrafi konum itibariyle birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Anadolu toprakları, bununla beraber kültür ve sanat ögesini de şekillendirerek kuşaktan kuşağa aktarılan bir miras haline getirmeyi başarabilmiştir. Çorum ili de bu kültür ve sanat mirasının yoğun yaşandığı yerlerden sadece birisidir. İlk çağ uygarlıklarından Hititlere başkentlik yapmasından günümüze kadar birçok beyliğin ve devletin egemenliğinde kalan Çorum ili özellikle Türklerin eline geçmesiyle bu miras daha da zenginleşmiştir. Bu zenginlik kendini mûsikî sahasında da göstermiş, Çorum ve çevresinde yoğun olan Mevlevî ve Bektaşî nüfusu da buna yön vermiştir. Nitekim Anadolu topraklarında inşa edilen ilk Mevlevîhânelerin bu topraklarda olması bunun bir göstergesi niteliğindedir. Geleneksel Türk Din Mûsikîsi de kendine has yapısıyla bu kültürel mirasın taşıyıcısı konumundadır. Ancak günümüzde kültürel değerlerimizin unutulmaya yüz tutması ve popüler kültürün baskın hâle gelmesiyle birlikte bu mirasın tehlikeye girdiği söylenebilir. Tanıtmaya gayret edeceğimiz Doç. Dr. Ubeydullah Sezikli ve Dr. İrfan Yiğit tarafından kaleme alınan “Tasavvuf Geleneğinde Çorum'da Dinî Mûsikî” adlı çalışma da bu mirasın tanıtılıp korunması ve gelecek nesillere aktarılması bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çorum, Kültür, Tasavvuf, Mûsikî, Dinî Mûsikî, İlâhî

Abstract

As of its geographical location, the Anatolian lands of Çorum have been home to many civilizations and have successfully shaped the culture and art elements and turn them into a heritage passed down from generation to generation. Çorum province is just one of the places where this cultural and artistic heritage is intensely experienced. After the Çorum province, which has been a capital for Hittites that one of the ancient civilizations and has been under the rule of many principalities and states until today, was taken over by Turkish rule, this heritage has become even richer. This richness also manifested itself in the field of music, and the dense Mevlevi and Bektashi population in Çorum and its surroundings shaped this. As a matter of fact, the fact that the first Mevlevi lodges built in Anatolia are located in these lands is an indication of this. Traditional Turkish Religious Music is the carrier of this cultural heritage with its unique structure. However today it can be said that this heritage is endangered due to the forgetting of our cultural values and the dominance of popular culture. The work that we will try to introduce titled “Religious Music in Çorum in the Sufi Tradition,” authored by Assoc. Prof. Dr. Ubeydullah Sezikli and Dr. İrfan Yiğit, is important in terms of introducing and preserving this heritage and transferring it to future generations.

Keywords: Çorum, Culture, Mysticism, Music, Religious Music, Hymn

Müellifin; kaleme aldığı eserini önsöz, giriş, on altı başlık, dipnotlar ve kaynakça bölümünden oluşturmuştur. Bazı başlıklar kısa tutulmuş ve kendinden önceki ana başlığın devamı ve açıklayıcısı olması nedeniyle yazımız esnasında ayrı bir paragraf açılma gereği duyulmamıştır. Önsöz bölümünde kültür ögesinin önemine değinilmiş, yapılan bu çalışmanın amacı izah edilmiştir. Giriş bölümünde ise Çorum ilinin tarihçesine ve Çorum adının ortaya çıkışıyla ilgili görüşler açıklanmıştır. Kitabın içeriğinde işlenen konularla beraber paylaşılan fotoğraflar görsellik açısından büyük renk katmaktadır. Kitabın bez cilt ile kaplanması ve ilk sayfasında “Yâ Kebikeç” mührünün bulunması ile de kadim geleneklerimiz devam ettirilmeye çalışılmıştır.

Eserin ilk başlığı olan “Çorum’da Mûsikî Kültürü” adlı bölümde Anadolu insanının tarih boyunca sanata ilgi duyduğu ve Çorum ilinin de Hititlere başkentlik yapmasından dolayı bu uygarlık ile ilişkilendirilmeye başlanılarak, bu bölgede hüküm süren uygarlık ve devletler nezdinde mûsikînin bir kültür mirası olduğu vurgulanmıştır. Hattuşaş bölgesinde yapılan arkeolojik kazılar neticesinde bulunan veriler ışığında örnekler verilerek anlatım güçlendirilmeye çalışılmıştır. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde ve daha sonrasında bölgede yaşayan Mevlevî ve Bektaşî nüfusun fazla olması bu bölgede mûsikî faaliyetlerine yön verecek seviyede olduğu dile getirilmiştir. Bu bölümde daha fazla değinilen konu ise Çorum ilinin mûsikî alanında yaptığı kurumsallaşma çalışmaları olmuştur. Bu çalışmalar kronolojik olarak ele alınmış, Çorum Fikret Gazetesi ve 1938’de yayımlanmaya başladığı belirtilen Çorum Halkevi yayın organı olan Çorumlu dergisinden haberlere yer verilerek anlatım güçlendirilmiştir. Kentin mûsikî faaliyetlerini Çorum Halkevi’nin üstlendiği ve kentin mûsikî hayatında bir konservatuar niteliği taşıdığı aktarılmıştır. (s.19-30)

“Çorum’da Koro ve Bando” başlıklı ikinci kısımda müellif, 1950-2017 yılları arasında Çorum’da kurulan ilk kurumsal bando ve mûsikî korolarından oluşan toplulukları kronolojik bir şekilde sunulmuş, bu koro çalışmaları esnasında çekilen fotoğraflar da eklenerek görsellik ön plana çıkarılarak nostalji sevenler için ayrı bir tat kattığı söylenebilir. (s.31-39)

“Çorum’da Dinî Mûsikî” olarak isimlendirilen diğer bölümde ise Anadolu’nun İslamlaşma sürecinde tarihatların rolüne vurgu yapılarak dinî mûsikî bazında bu bölgede en etkili ekolün Mevlevilik olduğu dile getirilmiştir. Nitekim Mevlevîhanelerin geçmiş dönemlerde bir konservatuar gibi çalıştığı bilinmektedir. Bu bölümde de müellifin değindiği önemli bir konu olan Osmanlı’nın en eski Mevlevîhanelerinden birinin Çorum’da olmasıdır. Bu bölümde en göze çarpan bir konu ise Yörüklü kazısında bulunduğu belirtilen ve detaylı açıklaması yapılan Hitit dönemine ait olan dinî bir ayinin tasvir edildiği vazodur. Bir kentin tarihi ve kültürel hayatı hakkında okuyuculara bilgi veren dinî yapılar ve türbeler de ele alınmıştır. (s.41-48)

Müellif, dördüncü olarak “Çorum Halk Kültüründe Dinî Mûsikî” başlığı adı altında iki alt başlık “Tel Tel Kültürü” ve “Çorum İlahileri” olarak belirlemiştir. Çorum iline has bir kültür ögesi olarak açıklanan “Tel Tel Kültürü” mûsikîyi besleyen bir gelenek olarak görülmektedir. Diğer bir alt başlık olan Çorum İlahileri kısmı ise bir sonraki ana başlık olarak değerlendirebileceğimiz “Çorum İlahîleri’nin Kaynak Kişileri” bölümüne giriş mahiyeti niteliği taşımaktadır. (s. 49-52)

“Çorum İlâhîleri'nin Kaynak Kişileri” başlığı olarak belirlenen diğer bir bölümde ise Çorum ilâhîlerine kaynaklık eden kişiler ele alınmaktadır. Birer alt başlık olarak belirlenen bu isimler; “Hâfız Hakkı Bey, Abbas Külâhî, Hâfıza Kâfiye Camcı, Makbule Çakıllı, Ferhan Göbelek, Hafız Recep Camcı”dır. Çorum ilinin tasavvuf kültürü ve dinî mûsikî hayatına katkı sağlayan bu şahsiyetlerin biyografileri ele alınmıştır. Diğer bölümlere nazaran daha hacimli olan bu bölümde daha çok Hâfız Recep Camcı üzerinde durulmuştur. Eserin giriş bölümünde de kitabın ithaf edildiği isim olarak karşımıza çıkan Hâfız Recep Camcı'nın birçok Çorum ilâhîsine kaynaklık etmesi, Çorum Ulu Camîin'de imam hatiplik yapmış olması ve Çorum'da sahnelenen ilk semâ gösterisinin kendisinin denetiminde yapıldığı açıklanmaktadır. Hâfız Recep Camcı'dan derlenen Kâdirî- Rifâî devranına da yer verilerek bu devranın kimlerden aldığı zikredilerek icra sırasına göre açıklanarak notası ile biz okuyuculara aktarılmıştır. Daha sonra Çorum ilinde icra edilen dinî mûsikî formları kısaca açıklanarak bu başlık kapanmıştır. (s. 53-110)

Eserin son bölümünde müellif, “Çorum İlâhîleri Notaları” başlığıyla bir repertuar hazırlamıştır. Eserde biyografisi verilen kişilerin kaynak ettiği bu ilâhîler 62 tane olup makam sınıflamasına tâbi tutulmuştur. Sırasıyla Hicaz- Hicaz Hümâyün, Rast, Uşşak, Sabâ, Karcığar, Neva, Bestenigâr, Sûzinâk, Segâh, Hüzzam, Hüseyinî, Nîkriz, Eviç, Kürdili Hicazkâr, Beyati, Acem Kürdî ve Hicazkâr ilâhîlerinden oluşan bu repertuar, Türk Din Mûsikîsi alanına zenginlik katmaktadır. (s. 111-200)

Tanıtımını yapmaya çalıştığımız “Tasavvuf Geleneğinde Çorum'da Dinî Mûsikî” kitabı, Anadolu topraklarında birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Çorum ilinin dinî mûsikî kültürünü ve bu kültürün oluşmasında rol almış önemli şahsiyetleri bizlere aktarmaktadır. Eserin bir diğer önemli özelliği ise dağınık halde bulunan Çorum ilâhîlerini tanıtmak ve günümüzde geleneksel mûsikîmizin uğradığı tahribata karşın bunlara sahip çıkarak gelecek nesillere aktarmaya yönelik yazılmış akademik bir çalışmadır.